

Sygn. akt III AUa 359/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 stycznia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka (spr.)
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko SSO del. Beata Górską
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 15 stycznia 2015 r. w Szczecinie

sprawy K. Ż.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o wyrównanie renty rodzinnej

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 10 lutego 2014 r. sygn. akt VII U 1778/13

oddala apelację.

SSO del. Beata Górską SSA Barbara Białecka SSA Jolanta Hawryszko

Sygn. akt III AUa 359/14

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 15.07.2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. odmówił ubezpieczonemu K. Ż. prawa do wyrównania renty rodzinnej za okres od 1 lutego 2012r. do 31 sierpnia 2012r. z uwagi na zmianę ilości osób uprawnionych do świadczenia.

W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wyjaśnił, że osoba uprawniona do części renty rodzinnej nie kontynuowała nauki w okresie od 1 lutego 2012 roku do 31 sierpnia 2012 roku, jednak o powyższym fakcie nie poinformowała organu rentowego na bieżąco, a okoliczność ta – mająca istotny wpływ na prawo i wysokość renty rodzinnej – została ujawniona w październiku 2012 roku, po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego. W związku z powyższym organ rentowy na podstawie art. 74 ust. 3

w zw. z art. 131 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stwierdził brak podstaw do wypłaty wyrównania świadczenia za ww. okres.

W odwołaniu od powyższej decyzji ubezpieczony wniósł o zmianę decyzji i wyrównanie renty rodzinnej za okres od 1 lutego 2012 roku do 31 sierpnia 2012 roku, wskazując że do świadczenia był współuprawniony z bratem P. Ż., który w spornym okresie pobierał rentę rodzinną, chociaż nie kontynuował nauki, o czym go nie poinformował. Niezależnie od powyższego ubezpieczony podniósł, że mieszka z P. i matką oraz prowadzą wspólne gospodarstwo domowe, a renta rodzinna w całości przeznaczana była na ich utrzymanie. Skarżący podał, że aktualnie P. Ż. jest zobowiązany do zwrotu świadczeń pobranych w okresie od 1 lutego 2012 roku.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując argumentację zawartą w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji i wskazując dodatkowo, że wniosek o wyrównanie świadczenia za sporny okres wpłynął

28 czerwca 2013 roku, tj. blisko rok po zakończeniu tego okresu, a zatem zgodnie z art. 133 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wypłata byłaby możliwa od momentu ujawnienia tej nowej okoliczności.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 10.02.2014 roku oddalił odwołanie.

Z ustaleń Sądu I Instancji wynika, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 9 grudnia 1996 roku przyznał rentę rodzinną po zmarłym

w dniu 23 września 1996 roku R. Ż. trzem jego synom,

tj. Ł. Ż. urodzonemu (...), P. Ż. urodzonemu (...), K. Ż. urodzonemu (...). Ł. Ż. był uprawniony do renty rodzinnej do 28 lutego 2006 roku. Organ rentowy decyzją z 4 lutego 2006 roku, wobec zmniejszenia liczby osób uprawnionych do renty rodzinnej przeliczył świadczenie

ustalając od 1 marca 2006 roku, że uprawnionymi pozostali P. Ż.

i K. Ż.. P. Ż. w dniu 13 października 2010 roku przedłożył organowi rentowemu zaświadczenie (...) z dnia 11 października 2010 roku na okoliczność, że w roku akademickim 2010/2011 jest studentem Wydziału (...), na pierwszym semestrze pierwszego roku studiów. Czas trwania nauki wynosił 3 lata. Na tej podstawie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 6 października 2010 roku ustalił prawo P. Ż. do renty rodzinnej po zmarłym ojcu na okres do 30 września 2011 roku. Jednocześnie do świadczenia był nadal uprawniony młodszy brat P. K. Ż., będący wówczas uczniem (...) Liceum Ogólnokształcącego w Zespole Szkół Sportowych im. (...). P. Ż. w dniu 14 października 2011 roku przedłożył organowi rentowemu zaświadczenie Szkoły (...) (...) w S.

z 12 października 2011 roku stwierdzające, że w roku szkolnym 2011/2012

jest słuchaczem pierwszego semestru dwuletniej szkoły, a planowany termin ukończenia szkoły przypada na 31 sierpnia 2013 roku. W związku z tym wypłata renty rodzinnej dla P. Ż. została przedłużona do 31 sierpnia 2012 roku. Wypłata świadczenia dla K. Ż. została przedłużona do 31 sierpnia 2012 roku, wobec kontynuowania przez niego nauki w trzeciej klasie. W wyniku postępowania wyjaśniającego organ rentowy - na podstawie zaświadczeń z 18 października 2012 roku i z 12 listopada 2012 roku - ustalił, że P. Ż. był słuchaczem Szkoły (...) (...) w S. w roku szkolnym 2011/2012 w okresie od 1 września 2011 roku do 1 lutego 2012 roku, kiedy został skreślony z listy słuchaczy z powodu nieklasyfikowania.

P. Ż. pobierał świadczenie w okresie od 1 lutego 2012 roku

do 31 sierpnia 2012 roku i nie poinformował organu rentowego o zaistnieniu podstawy do wstrzymania wypłaty. W tym czasie do renty rodzinnej uprawniony był K. Ż. – w roku szkolnym 2012/2013 uczeń (...) Liceum Ogólnokształcącego (...) w S.. Prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu ustalono dla niego decyzją z 25 września 2012 roku na okres do 31 sierpnia 2013r. Wypłacane świadczenie wyniosło 991,95 zł.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 6 grudnia 2012 roku zobowiązał P. Ż. do zwrotu nienależnie pobranej renty rodzinnej za okres od 1 lutego 2012 roku do 31 sierpnia 2012 roku w kwocie

3.625,36 zł wraz z odsetkami za okres od 16 lutego 2012 roku do 6 grudnia 2012 roku w kwocie 262,45 zł. Decyzja uprawomocniła się wobec oddalenia przez Sąd Okręgowy w Szczecinie odwołania P. Ż..

K. Ż. pismem z 28 czerwca 2013 roku wniósł o wyrównanie renty rodzinnej za okres od 1 lutego 2012 roku do 31 sierpnia 2012 roku w związku ze zmianą ilości osób uprawnionych do świadczenia w tym okresie.

W oparciu o tak poczynione ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie i wskazując na treść art. 68 ust. 1, art. 73 ust. 1, art. 74 ust. 3 i ust. 4, art. 107a ust. 1, 2-4, art. 132 ust. 3 i art. 133 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity opubl. w Dz. U. z 2013 roku, poz. 1140, ze zm.) - zwaną dalej ustawą emerytalną - jednocześnie przytoczył ich treść. Sąd pierwszej instancji podniósł, że stan faktyczny w niniejszej sprawie był bezsporny, w tym i to, że brat ubezpieczonego P. Ż. wraz ze skreśleniem z listy słuchaczy Szkoły (...) (...) w S. z dniem 1 lutego 2012 roku został wykluczony z kręgu osób, o którym mowa w art. 67 ustawy emerytalnej. Istotne okoliczności, wpływające na zmianę w prawie do renty rodzinnej i jej wysokość zostały ujawnione dopiero w październiku 2012 roku i nastąpiło to wskutek braku powiadomienia organu rentowego o zaistnieniu tych okoliczności (nie zaś wskutek zaniechania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych). W wyniku postępowania wyjaśniającego organ rentowy dopiero bowiem na podstawie zaświadczeń z 18.10.2012 roku i z 12.11.2012 roku ustalił, że P. Ż. był słuchaczem Szkoły (...) (...) w S. w roku szkolnym 2011/2012 w okresie od 1 września 2011 roku do 1 lutego 2012 roku, kiedy to został skreślony z listy słuchaczy z powodu nie klasyfikowania. Wpłata świadczenia nie była jednak realizowana wobec P. Ż. po 31.08.2012 roku. Ponowne zatem ustalenie wysokości renty rodzinnej dla pozostałych osób uprawnionych do renty - K. Ż., winno nastąpić od 1.09.2012r., tj. od miesiąca od którego wstrzymano wypłatę renty. Zobowiązanie zaś do zwrotu nienależnie pobranych części renty rodzinnej przez osobę, która utraciła prawo do tego świadczenia, nie prowadzi do ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej przysługującej pozostałym osobom uprawnionym do tego świadczenia za okresy, które przypadają przed miesiącem ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania ponownego ustalenia lub podziału renty rodzinnej (porównaj wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2010 roku, sygn. akt II UK 235/09, Lex nr 590318).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy uznając zaskarżoną decyzję za prawidłową, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Z rozstrzygnięciem Sądu Okręgowego nie zgodził się ubezpieczony. Zaskarżając wyrok w całości zarzucił mu, że Sąd meriti nie ustalił istotnej w sprawie okoliczności, a mianowicie tego, że doszło już do zwrotu przez P. Ż. nienależnie pobranego przez niego świadczenia, zaś kwota ta należała się drugiemu z uprawnionych, tj. K. Ż., czego organ rentowy nie dostrzegł, gdyż dba tylko o swoje interesy.

Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o zmianę wyroku i ustalenie K. Ż. prawa do wyrównania renty rodzinnej za okres od 01.02.2012r. do 31.08.2012r.

Organ rentowy wniósł o oddalenie apelacji w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego nie zasługiwała na uwzględnienie.

Analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, doprowadziła Sąd Apelacyjny do wniosku, że wyrok Sądu Okręgowego odpowiada prawu i brak jest podstaw do jego zmiany, o co wniósł skarżący.

Sąd Apelacyjny miał na uwadze niesporny stan faktyczny, iż po śmierci w dniu 23.09.1996r. R. Ż. uprawnionych do renty rodzinnej początkowo było troje jego dzieci, a po zakończeniu studiów przez Ł. Ż., dwoje, tj. ubezpieczony K. Ż. i jego brat P. Ż.. Następnie wobec tego, że P. Ż. zaprzestał nauki i z dniem 1 lutego 2012r. został skreślony z listy słuchaczy Szkoły (...) (...) w S., przez co utracił prawo do renty rodzinnej, ostatnim uprawnionym do świadczenia rentowego pozostał jego brat K. Ż. .

Sąd Apelacyjny dokonując kontroli w niniejszej sprawie, uznał, że Sąd orzekający w pierwszej instancji prawidłowo zatem ustalił stan faktyczny, dokonał również właściwej subsumcji i wyciągnięte zeń wnioski były zgodne z obowiązującym stanem prawnym. Należy przy tym zaakcentować, że ubezpieczony był pouczany o obowiązku powiadomienia organu rentowego o okolicznościach powodujących utratę prawa do świadczenia rentowego, bądź też zmianę jego wysokości - w przypadku zaprzestania uczęszczania do szkoły przez osobę powyżej 16 lat, jak przykładowo w pkt XII ppkt 1 pouczenia przy decyzji z dnia 21.09.2011r., k. 365 a.r. Ubezpieczony musiał zdawać sobie sprawę z faktu, że utrata uprawnień przez brata ma bezpośredni wpływ na jego własne uprawnienie, gdyż dochodzi wówczas do przeliczenia i zmiany wysokości jego własnego świadczenia. Taki przypadek miał już bowiem miejsce wcześniej, kiedy od dnia 01.10.2011r. ustało P. Ż. prawo do renty (wobec nie przedłożenia aktualnego zaświadczenia o kontynuowaniu nauki) – zawiadomienie z dnia 03.09.2011r., k. 366 a.r. - wydano decyzję z dnia 21.09.2011r., na podstawie której przeliczono z urzędu K. Ż. rentę rodzinną od 01.10.2011r. i ustalono wyższe świadczenie rentowe (k.365). O zmianie wysokości należnego świadczenia, wobec utraty uprawnienia do renty rodzinnej przez jednego z kręgu uprawnionych, wiedziała również matka K. Z. Wnuk - która we wcześniejszym okresie była opiekunem prawnym małoletnich P. i K., a kiedy to w 2006r. ustało uprawnienie jej najstarszego syna Ł. Ż. do renty w związku z zakończeniem nauki na V roku studiów na Uniwersytecie (...) (k.89 a.r.).

Nadto, decyzja z 6.12.2012r. odnośnie zobowiązania P. Ż. do zwrotu nienależnego świadczenia jest prawomocna (VII U 198/13) i nie ma wpływu na rozstrzygnięcie niniejszego sporu.

Stan faktyczny sprawy nie był sporny, a ubezpieczony nie zgadzał się jedynie z wykładnią przepisów, którą zastosował Sąd Okręgowy. Ustosunkowując się do stanowiska wyrażonego w apelacji należy wskazać, że z wykładni, którą podzielił także Sąd Najwyższy w wyroku z 2 marca 2010 r., sygn. akt II UK 235/09, LEX nr 590318) wynika, że ujawnienie pobrania przez jedną z osób uprawnionych do części renty rodzinnej nienależnego świadczenia nie prowadzi „automatycznie”

do ponownego podziału renty rodzinnej za ten sam okres pomiędzy pozostałych uprawnionych (por. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 września 2006 r., III AUa 983/05, LEX nr 310429, i z dnia 13 grudnia 2007 r., III AUa 2497/06, LEX nr 447177 lub wyroki Sądu Apelacyjnego w Warszawie: z dnia 26 czerwca 2007 r., III AUa 531/07; z dnia 26 sierpnia 2008 r., III AUa 624/08 i z dnia 8 kwietnia 2009 r., III AUa 74/09, niepublikowane). W tych orzeczeniach trafnie zwraca się uwagę,

że renta rodzinna, tak jak wszystkie inne świadczenia z ubezpieczenia społecznego, są przyznawane, zmieniane lub ponownie ustalane w zasadzie na wniosek osób uprawnionych, a z urzędu tylko w razie uzyskania przez organ rentowy wiadomości

o okolicznościach powodujących konieczność zmiany dotychczasowego podziału renty rodzinnej. W odniesieniu do renty rodzinnej potwierdzają to wyraźnie unormowania zawarte w art. 74 ust. 3 ustawy emerytalnej, który stanowi, że w razie ujawnienia okoliczności powodujących konieczność podziału renty rodzinnej po raz pierwszy lub zmiany warunków dotychczasowego podziału renty ze względu

na zmianę liczby osób uprawnionych organ rentowy dokonuje podziału świadczenia od miesiąca ujawnienia tych okoliczności. Zasada, że wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna łączna renta rodzinna, oznacza, iż wystarczające jest zgłoszenie wniosku o to świadczenie przez jedną osobę uprawnioną do przyznania tego świadczenia. Osoba ta nie może i nie powinna zatajać informacji o innych członkach rodziny współuprawnionych do

renty rodzinnej. Jeżeli organ rentowy przy rozpoznawaniu wniosku o rentę rodzinną poweźmie wiadomość, że po zmarłym ubezpieczonym pozostały także inni uprawnieni, to zobowiązany jest ich zawiadomić i rozpoznać także ich prawa do jednej łącznej renty rodzinnej (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 1988 r., III UZP 1/88, OSNC 1989 r. nr 11, poz. 172). Tylko w takim sensie renta rodzinna jest jednym łącznym świadczeniem z ubezpieczenia społecznego przysługującym uprawnionym członkom rodziny zmarłego. Obowiązek podziału jednej łącznej renty rodzinnej na równe części między uprawnionych członków rodziny, o którym mowa w art. 74 ust. 2 ustawy

o emeryturach i rentach, nie ma znaczenia technicznego, ale istotne znaczenie normatywne określające prawo każdej osoby uprawnionej do równej części renty rodzinnej już dlatego, że przychody uzyskiwane z tytułu przysługujących im podzielonych części rent rodzinnych podlegają podatkowi dochodowemu

od dochodów osobistych. Ponadto podział renty rodzinnej jest wyraźnie dokonywany w równych częściach pomiędzy wszystkich uprawnionych do tego jednego łącznego świadczenia w wydawanych decyzjach rentowych. W decyzjach tych zawarte

są dokładne pouczenia, między innymi o okolicznościach prowadzących do ustania prawa do renty rodzinnej, do jej zawieszenia oraz dotyczące konieczności dokonania podziału renty rodzinnej po raz pierwszy lub ponownie w razie zmiany warunków dotychczasowego podziału ze względu na liczbę osób uprawnionych, co zawsze następuje od miesiąca ujawnienia tych okoliczności (art. 74 ust. 3 ustawy emerytalnej). Takie zasady potwierdza regulacja z art. 107a ustawy o emeryturach i rentach,

z którego ust. 1 wynika, że jeżeli do renty rodzinnej jest uprawniona więcej niż jedna osoba i jedna lub kilka z tych osób zgłosi wniosek o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych do renty, prawo do renty rodzinnej ulega ponownemu ustaleniu

z pominięciem tej osoby (osób). Wniosek taki jest okolicznością powodującą ustanie prawa do renty rodzinnej osób wymienionych w ust. 1. Ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej dla pozostałych osób uprawnionych do renty następuje od miesiąca,

od którego wstrzymano wypłatę renty osobie, o której mowa w ust. 1, nie wcześniej niż od miesiąca zgłoszenia wniosku (ust. 3 i 4). Te zasady ponownego ustalania prawa do renty rodzinnej lub ich wysokości potwierdza art. 133 ustawy o emeryturach

i rentach, do którego odpowiedniego stosowania odsyła art. 74 ust. 4 tej ustawy.

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy organ rentowy uzyskał informację

o istotnych okolicznościach wpływających na zmianę wysokości renty ubezpieczonego K. Ż. dopiero 19.10.2012r., kiedy organ uzyskał informację ze szkoły, że P. Ż. w dniu 01.02.2012r. został skreślony z listy słuchaczy (k. 399 a.r.). Należy wskazać, że wyżej przywołane kategoryczne regulacje prawne wykluczają dokonanie z mocą wsteczną ponownego podziału pomiędzy osoby uprawnione renty rodzinnej za okresy, w których jedna lub niektóre z osób uprawnionych nienależnie pobrały przypadające na nie równe części renty rodzinnej. Przyznanie za okres przeszło pół roczny, poprzedzający ujawnienie okoliczności prowadzących do zmiany warunków dotychczasowego podziału renty rodzinnej ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych, prawa do wyrównania tego świadczenia do wysokości określonej w art. 73 i do jego podziału w myśl art. 74 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach byłoby możliwe wyłącznie w przypadku, gdyby odmowa lub przyznanie niższych świadczeń (równych części renty rodzinnej) było następstwem błędu organu rentowego lub organu odwoławczego (art. 74 ust. 4 w związku z art. 133 ust. 1 pkt 2 lub ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach). Oczywistym jest, że organ rentowy nie popełnił błędu w zaistniałej sytuacji.

Powyższe rozważania prowadziły do wyrażenia poglądu, że osoba, która nienależnie pobierała nieprzysługujące jej równe części renty rodzinnej jest zobowiązana do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej (art. 74 ust. 2 w związku z art. 138 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach),

bez możliwości dla drugiego nadal uprawnionego, wstecznego ustalenia nowej wysokości lub nowego podziału tego świadczenia na pozostałych uprawnionych,

ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych za okresy przypadające przed miesiącem ujawnienia okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie wysokości

i ponowny podział renty rodzinnej. Oznacza to, że zobowiązanie do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej przez osobę, która utraciła prawo do tego świadczenia, nie prowadzi do ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej przysługującej pozostałym osobom uprawnionym do tego świadczenia za okresy, które przypadły przed miesiącem ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej.

Reasumując, stwierdzić należy, że od momentu dokonania podziału renty rodzinnej na dwie części, każda z tych części żyje niejako własnym życiem, w szczególności ustalenie, że jeden ze świadczeniobiorców pobierał świadczenie nienależnie nie skutkuje automatycznym przeliczeniem renty za ten sam okres czasu na rzecz pozostałych świadczeniobiorców. Wręcz przeciwnie, trafnie przytoczony przez Sąd Okręgowy przepis art. 74 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach, który to przepis w sposób jednoznaczny stanowi, że w razie ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania (m.in.) zmiany warunków dotychczasowego podziału renty ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych organ rentowy dokonuje podziału świadczenia od miesiąca ujawnienia tych okoliczności. Z uwagi na powyższe brak jest jakichkolwiek podstaw do przyznania wyrównania świadczenia za okres wsteczny, bowiem wypłacanie ubezpieczonemu niższego świadczenia za sporne okresy nie było skutkiem błędu organu rentowego, lecz niepoinformowania przez brata o braku po jego stronie uprawnień do dalszego pobierania renty rodzinnej wobec zaprzestania nauki.

Wskazując na argumenty wyżej podane Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.